

Conyza i *Erigeron* (olivarda).

Jasmi, jasmil, jasmiler, V. gessami

JASPI, pres del ll. *iaspis* 'pedra preciosa semblant a l'agata', i aquest, del gr. *ἰάσπις, ἰάσπιδος*. □ 1.ª doc.: 1363.

«4 culeries <'culleres'> parvas de *jaspi*, ornates argenti»; «e safís e *jaspis* e stopacis e robis», *Cavaller Tuglat* i també en el Comanador Stela (*InvLC*); Jacme Marc cita *jaspi* com a cas de *rim fènix* o únic (§ 977, 1640); «una sala excellent, / sus la font edificada, / bé són les colones cent / sobre les quals és fundada; / tota quanta és murada / de *jaspis* verts e vermells; / colones e capitells, / tot és obra florejada», Ant. Turmeda (*Divisió de Mallorca*); «és anat a la pedrera del *jaspi* per veure si's trovarà la pica de las fonç», doc. barceloní de 1432 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 223); «aquests lehons e tomba staven dins una capella de volta, los arcs de la qual eren de porfís, e recolzaven sobre quatre pilars de *jaspis*», en el *Tirant de Galba*. «Passats deu anys moria - mon pare aymat / --- / allí 'n un vas de *jaspi* mon pare jau: / son fi puga son arma haver salvat», MilàF (*Pros Bernat*, v. 241); el B. de Maldà havia usat la forma acastellanada *jaspe* («Altar --- tot de marbre y *jaspe*», *Excursions*, p. 146), que feliçment no ha tingut imitadors.

DERIV.: *Jaspiat* [OPOU: «PEDRES PRECIOSAS: safir --- jaccí --- calcedònia és *jaspeada*», *ThPu.*, 214]. *Jaspiar*. Hi hagué, en llatí medieval, una variant alterada *diasprum*, que també va passar al cat. antic *diaspre*: «Tres frontals, los dos són de drap d'or e de seda e la un de *diaspre* --- un vestiment de *diàasper*, chasula, estola e maniple --- una mitra de *diàasper*», doc. de Corbins a. 1299 (*BABL* VI, 70). L'*InvLC* cita 18 exemples de *diaspre* en el S. XIV, el més antic «una capa de cor, de *diaspre* blanc», doc. de 1311 (s. v. i s. v. *volva*).

DERIV.: *+Diasprell*; uns set exemples des de 1350 a 1379: «una casula de *diasprello* viridi», a. 1350; amb variant *diaspinell* «unum *diaspinell* de Venècia e 4 *diaspinells* de Lucha» a. 1363 (*InvLC*). Del fr. *diapré*: *+diaprejat*: «la puresa de línies, i la direcció *diaprejada* dels colors, hauran de predominar sempre en tota obra verament catalana ---», Coromines (pròleg de *Joan Apòstol*, p. 5).

JÀSSERA, amb la variant menys estesa JÀSSENA, són un mot d'origen àrab, però l'etimologia resta insegura en els seus detalls; en tot cas sembla que degué haver-hi en l'àrab d'Espanya una alteració de l'àrab clàssic *ǧasr* 'pont' (que en el vulgar magrebí pren el significat de 'barra', 'barrera', i en alguns llocs 'biga') deguda a una confusió amb *ǧā'iza*, més conegut en el sentit de 'biga'. □ 1.ª doc.: *jàcena*, 1272, *CostTort.*; *jàssera*, 1504; *jassa*, 1779.

La nostra documentació d'aquest mot i les seves variants conté importants llacunes, és més fragmentària que completa, per manca d'un estudi especial, que no s'ha fet mai, i pel mateix fet de tractar-se d'un ob-

jecte de naturalesa peculiar, una mena especial de biga: «el quadrat, de gruix i llargada excepcional, i suficients perquè s'hi pugui sostenir, per un dels seus caps, l'embigat d'un sostre d'amplada corrent; caracteritza la *jàssera* el seu gruix i llargada, i no el fet d'ésser un *pelat* utilitzat en aquesta forma, perquè en els sostres d'amplada reduïda, o de poc pes, de vegades s'utilitzen quadrats com a *jàsseres*», *CostManc.* I, 137.¹

A causa evidentment d'aquesta documentació fragmentària, les dades escrites que en tenim en data antiga, són de la variant *jàcena*; en els *CostTort.* diverses vegades: «tota par<e>t que és entre les cases de dos veïns o de pus, per natural raó és comuna --- e cascú pot-hi metre ses *jàcenes* e sos cabirons o sos permòdols», «aquels qui han les cases que's tenen ab los murs, poden en aquels murs metre cabirons e *jàcenes*», ed. Ol., pp. 130, 10 (cf. la cita en *DAG*, i *AlcM*, semblant a la meua 2.ª); dues més de docs. de 1404 i 1427 en *AlcM*, que poden ser de cap a la mateixa zona, una de valenciana.

Però també tenim algunes informacions sobre aquesta forma en fonts del Principat (on avui n'hi ha dades del Vendrell i CpTarr.): «més enllà entraven drogues ---, bacallans --- aquí rodolaven botes, allí descarregaven *jàssenes*, amb un terratrèmol de metralla», S. Russinyol (*L'Auca del Sr. Esteve*, cap. 3, 1, p. 30), i el primer lexicògraf que recull el mot, que és Lacav. (1695) li dona aquesta forma: «*iàssena*: pessa de fusta que sosté tot un sostre: *perpetuum tignum, perpetua trabs; iàssena* reforsada de pessas: *tignum compactile, tignum everganeum*» (p. 577a). Però Belv. hi reacciona, donant *jàcera* «grandior trabs» i declarant *jàcena* antiquat; Lab. 1840 semblantment prefereix *jàcera* (tot retirant la nota ant. a l'altre).

De *jàssera* tenim en català docs. no pas recents, però posteriors, ço que s'explica per les llacunes de la nostra informació. La trobo, junt amb *PERMÒDOLS* (veg. allí el context), com en els *CostTort.* i en l'*Atl.*, en un doc. solsonès de 1553 (Baraut, *El Santuari del Miracle*, p. 178), i *AlcM* el troba ja en un doc. parroquial de StaCQ. datat de 1504. Des de c. 1800 la informació literària abunda: «--- de campanes --- se'n féu altra y, limpiada de la terra y escòria del forn, ficada dintre del sot, se alçà ab fortas cordas lligadas en un gran *jàsara* travessera, y ternals lligats a las nansas», B. de Maldà (*Excursions*, p. 155); «Los Atlants --- allà vindreu? preguntan / --- / Y, rampa amunt pujant-se'n, arramban feixucs còdols, / magalls y cunys, per fendre la roca de soley, / y per servir de *jàceres*, antenes y permòdols, / fan càrrega, al passar-hi, dels arbres del esquey», *Atl.* VI, 4c (quasi igual ja en la versió de 1867, fora de canviar *roues* en *arbres*).

«Ja l'altíssim monestir / --- / se va desfent cada dia: / claustre, temple i corredors / formen sols una ruïna / --- / i per cruïades parets / l'eura ufanosa s'enfila; / arcs amenacen, romputs, / i *jàsseres* espoltrides / a on fa niu l'esparver / o boten cabres asprives», Costa i Llobera (*Santuari Abandonat, tradició polleñcina*, v. 14, *IdOr* xxv, 19); «en el fosc, humit y ---